

Dr. Eda ÇATAKLAR

**ÇALIŞANLARIN ESERLERİ
İŞ SÖZLEŞMESİNİN FİKİR VE SANAT
ESERLERİ HUKUKUNDA DOĞURDUĞU
SONUÇLAR**

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	VII
İÇİNDEKİLER.....	IX
KISALTMALAR LİSTESİ	XIX
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM ÇALIŞANLARIN ESERLERİNİ KONU ALAN DÜZENLEMELERE DAİR GENEL ÇERÇEVE

I. ÇALIŞANLARIN ESERLERİNİ KONU ALAN DÜZENLEMELERİN VARLIK SEBEPLERİ.....	9
A. Genel Olarak	9
B. Eser Sahipliği Olgusu ve Sonuçları	11
1. Genel Olarak.....	11
2. Eser Sahibinin Gerçek Kişi Olması.....	16
3. Türk Hukukundaki Durum.....	18
C. Sözleşme Serbestisine Getirilen Sınırlamaların Sebep Olabileceği Sorunlar.....	21
D. Ekonomik Nedenler.....	25
1. İşlem Maliyeti	25

2. Taraf Menfaatleri Arasında Denge Kurma İhtiyacı	27
3. İşverenin Yatırım Yapmış Olması.....	30
4. Risklerin İşveren Tarafından Üstlenilmesi.....	32
E. İş Mahsulleri Üzerinde Hak Sahipliği.....	34
F. Ara Sonuç	37
II. DÜNYADA GELİŞTİRİLEN SİSTEMLER VE UYGULAMALAR.....	37
A. Giriş.....	37
B. Anglo Sakson Ülkeleri	40
1. Amerikan Hukuk Sisteminde Konunun Düzenlenişi	40
a. Work Made For Hire Kavramının Gelişimi.....	40
b. Yürürlükteki Düzenlemenin Kapsamı	43
2. Diğer Ülke Örnekleri	45
C. Kıta Avrupası Ülkeleri.....	47
1. Giriş.....	47
2. Alman Hukuku	49
3. Fransız Hukuku	51
4. Diğer Ülke Örnekleri	52
a. Özel Düzenlemenin Bulunmadığı Ülkeler.....	52
b. Özel Düzenleme Yapmış Olan Ülkeler.....	54
D. Uzak Doğu Ülkeleri.....	55
E. Ülkemizde Tercih Edilen Sistem.....	56
III. KONUNUN FİKRİ MÜLKİYET HUKUKUNUN DİĞER ALANLARI İLE İLİŞKİSİ	59
A. Çalışan Buluşları Hakkındaki Düzenlemelerle İlişkisi.....	60
1. Buluşçu ve Eser Sahibi	60
2. Çalışan Buluşlarına İlişkin Düzenlemelerin Temel Özellikleri	62
3. İki Alanın Karşılaştırılması	64
4. Çalışan Buluşlarına İlişkin Hükümlerin Kıyasen Uygulanması Sorunu.....	67

B. Çalışan Tasarımlarına Dair Düzenlemelerle İlişkisi	71
---	----

İKİNCİ BÖLÜM

İŞVERENİ YETKİ SAHİBİ KILAN SÖZLEŞMELERİN ÖZELLİKLERİ

I. GİRİŞ.....	77
II. İŞVERENİ YETKİ SAHİBİ KILAN SÖZLEŞMELER	81
A. İşvereni Yetki Sahibi Kılan Sözleşmelerin Tespiti.....	81
B. İş Sözleşmesi Kavramı	86
1. İş Sözleşmesi.....	86
2. Terminoloji Sorunu.....	89
C. İş Sözleşmesinin Kurulması ve Unsurları	91
1. Sözleşmenin Unsurlarının Bulunması	92
a. İş Görme Unsuru	92
b. Ücret Unsuru	94
c. Bağımlılık Unsuru.....	96
2. İş Sözleşmesinin Kurulmasında Şeklin Anlamı	99
a. İlgili Kanunlardaki Hükümler	99
b. Şekle Aykırılığın Sonuçları	102
D. Bağımlılık Unsurunun Varlığının Tespiti	103
1. Bağımlılık Kavramının Günümüzde Kazandığı Anlam.....	103
2. Bağımlılığın Tespitinde Faydalanılan Ölçütler	105
a. Genel Olarak.....	105
b. Ana Ölçütler.....	109
(1) İşverenin Talimatlarına Göre Hareket.....	109
(2) Başkasının İş Organizasyonunda İş Görme	110
c. Yan Ölçütler	111
(1) İşletme Riskinin Üstlenilmesi.....	112
(2) Aynı İş Sahibi İçin Çalışma	112
(3) İş Reddetme İmkânı	113

3. Fikir ve Sanat Eserleri Hukukuna Konu İşlerde Bağımlılığın Tespitinde Amerika Örneği	114
4. Ara Sonuç	122
III. DİĞER İŞ GÖRME SÖZLEŞMELERİNİN FARKLARI VE DOĞURDUĞU SONUÇLAR.....	124
A. Eser Sözleşmesi ve Fikir ve Sanat Eserleri Hukukunda Doğurduğu Sonuçlar	125
1. Eser Unsuru	125
2. Bedel Unsuru.....	127
3. Eser Sözleşmesinin İş Sözleşmesinden Ayrıştırılması	127
4. Fikir ve Sanat Eserleri Hukuku Uygulaması.....	130
B. Vekalet Sözleşmesi	133
1. Özellikleri	133
2. Diğer İş Görme Sözleşmelerinden Ayrıştırılması.....	135
C. Yayım Sözleşmesi	138
1. Genel Olarak.....	138
2. Sipariş Üzerine Yayım Sözleşmesine İlişkin Hükümün Değerlendirilmesi.....	141
IV. SÖZLEŞMENİN TARAFLARI	144
A. Çalışan	144
1. Giriş.....	144
2. Eser Sahipliği ve İşçi Kavramlarının İlişkisi.....	146
a. Eser Sahipliği ile İşçi Kimliğinin Birlikte Var Olması Sorunu	146
b. İşçi Kavramına Dahil Olan Diğer Çalışan Türleri	150
c. Yapay Zekanın Meydana Getirdiği Eserler Üzerindeki Hak Sahipliği.....	154
(1) Yapay Zeka Kavramı	156
(2) Hususiyet Unsuru Bakımından Konunun İncelenmesi	157
(3) Yapılan Tartışmalar ve İngiltere Örneği	159
(4) Getirilen Öneriler.....	161

3. Memurlar ve Eser Sahipliği.....	164
a. Memur ve Hizmetli Kavramları.....	164
b. Memurların Eserleri.....	166
B. İşveren.....	168
1. İş Hukuku Bakımından İşveren.....	168
2. İdare Hukuku Bakımından İşveren	170
C. Çalışan Eserlerine Dair Hükmün Tüzel kişilerin Uzuvlarına Uygulanması.....	172
1. Giriş ve FSEK m.18/2'nin İkinci Cümlesine Getirilen Açıklamalar.....	172
2. Uzuv (Organ) Kavramı	175
3. Organları ve Tüzel Kişi Arasındaki İlişki.....	178
4. Değerlendirme	179

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

İŞVERENİN ÜZERİNDE YETKİ SAHİBİ OLABİLECEĞİ ESERLER

I. GİRİŞ.....	181
II. HÜKMÜN KAPSAMINA GİREN ESER TÜRLERİ	184
III. İŞİN GÖRÜLMESİ SIRASINDA MEYDANA GETİRİLEN ESERLERİN TASNİFİ	189
A. Giriş.....	189
B. Hizmet Eserleri.....	192
C. Serbest Eserler.....	192
D. Büyük Ölçüde İşletmenin Deneyim ve Çalışmalarına Dayanılarak Yapılan Eserlerin Durumu.....	199
IV. FİKRİ MÜLKİYET HUKUKUNUN BİRDEN FAZLA ALANINDA KORUNABİLEN FİKRİ ÜRÜNLERİN DURUMU	204
A. Giriş.....	204

B. Bilgisayar Programları ve Bilgisayar Uygulamalı Buluşlar	206
1. Bilgisayar Programlarına Sağlanan Koruma	206
2. Bilgisayar Uygulamalı Buluşlara Sağlanan Koruma	208
3. Hak Sahipliğini Belirleyen Hükümlerin Farklılığının Doğurabileceği Sorunlar	211
C. Tasarımlar	215
V. ESERİN İŞİN GÖRÜLMESİ SIRASINDA YAPILMASI KOŞULU.....	216
A. Genel Olarak	216
B. İş Görme Borcunun Kapsamının Tespitine Dair Esaslar	222
1. Sözleşmede Somut Olarak Belirtilen İşle Sınırlı Olması	222
2. İş Görme Borcunun Asıl ve Yan İşleri Kapsaması	223
C. Eserin Yapıldığı Yer ve Zamanın Dikkate Alınmaması	225
1. Genel Olarak.....	225
2. İş Sözleşmesinin Sona Ermesinin Ardından Yapılan Eserler Bakımından	231
D. İşverenin Yönetim Hakkının Etkisi	233
VI. TARAFLARCA HÜKMÜN AKSİNİN KARARLAŞTIRILMASI.....	238
A. Giriş.....	238
B. Sözleşmenin Yapılma Zamanı.....	239
C. Sözleşmenin Şekli	242
D. Sözleşmenin İçeriği.....	245
1. Taraflar Bakımından	245
2. Hak ve Yükümlülükler Bakımından.....	246
3. Eserler Bakımından	248
VII.İŞİN MAHİYETİNDEN HÜKMÜN AKSİNİN ANLAŞILDIĞI HALLER.....	249
A. Giriş.....	249
B. Türk Hukukunda Konunun Ele Alınışı	250
C. Alman Hukukunda Yapılan Değerlendirmeler	254

D. Sonuç ve Değerlendirme.....	257
E. Öğretim Elemanlarının Eserleri.....	259
1. Genel Olarak.....	259
2. Öğretim Elemanı Kavramı ve İşin Özellikleri	263
a. Öğretim Elemanları.....	264
b. Akademik Özgürlük	266
c. İş Yapma Şekli.....	269
3. Öğretim Elemanlarının Ürettiği Eser Türleri ve Faydalanma Biçimleri	271
a. Ders İçeriği ve Materyali.....	272
(1) Genel Olarak.....	272
(2) Uzaktan Eğitim Kapsamında.....	278
b. Makale, Tez ve Kitaplar.....	284
4. Tasarım Hukuku ve Patent Hukukundaki Durum	286
5. Görüş ve Değerlendirmeler.....	288

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ÇALIŞAN VE İŞVERENİN HAKLARININ KAPSAMI

I. GİRİŞ.....	291
II. HAKLARIN ÇALIŞAN VE İŞVEREN ARASINDA DAĞILIMI	294
A. Hükümdeki Haklar İfadesinin Anlamı.....	294
B. Mali Haklar.....	299
1. Tarafların İş Sözleşmesini Yapmaktaki Amacının Etkisi... 300	
a. Genel Olarak.....	300
b. İşleme Hakkı ve Umuma İletim Hakkı Bakımından.....	302
2. İşverenin Faydalanmadığı Hakların Durumu	306
3. Bilinmeyen Kullanımlar ve Tanınmamış Hakların Durumu	308

C. Manevi Haklar	310
1. Genel Olarak.....	310
2. İşverene Tanınan Yetkinin Kapsamı	313
D. Diğer Haklar.....	315
1. Eserin Aslına Ulaşma Hakkı	316
2. Pay Takip Hakkı.....	317
III. HAKLARI KULLANMA YETKİSİNİN ANLAM VE İKTİSAP ANI.....	318
A. Hakları Kullanma Yetkisinin Hukuki Niteliği	318
B. Hakları Kullanma Yetkisinin İşveren Tarafından İktisap Anı. 321	
1. Genel Olarak.....	321
2. Bildirim Yükümlülüğü Bakımından	323
C. Hakları Kullanma Yetkisinin Süresi.....	325
1. Genel Olarak.....	325
2. Amerika'daki Süreye İlişkin Düzenleme.....	326
3. Türkiye'de Mevcut Süre Hükümlerinin Değerlendirilmesi.....	326
4. Sözleşmenin Sona Ermesinin Etkisi.....	328
D. Çalışanın Cayma Hakkını Kullanıp Kullanamayacağı Sorunu.....	330
1. Cayma Hakkının Mahiyeti.....	330
2. İş Sözleşmesinde Cayma Hakkının Kullanılması.....	332
3. Dava Açma Yetkisi.....	336
a. Manevi Hakların İhlali Durumunda Dava Açma Yetkisi.....	336
b. Mali Hakların İhlali Durumunda Dava Açma Yetkisi... 337	
IV. ÇALIŞANIN BEDEL TALEPLERİ.....	337
A. Giriş.....	337
B. Fikri Mülkiyet Hukukunun Diğer Alanlarındaki Düzenlemeler	338

C. Patent Hukukunda Bedel Ödenmesinin Kararlaştırılmış Olmasının Nedeni.....	341
1. Monopol Teorisi	341
2. Sonuç Odaklı Özel Performans Teorisi	342
3. Görev Odaklı Özel Performans Teorisi	342
D. Fikir ve Sanat Eserleri Hukukundaki Yaklaşımlar	343
1. Genel Olarak.....	343
2. Fransa.....	344
3. Almanya.....	345
a. Genel Olarak.....	345
b. Teoriler.....	346
4. Sonuç ve Değerlendirme.....	348
SONUÇ	349
KAYNAKÇA	361